

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SPRÅK OCH LITTERATURER

ÖVERSÄTTARPROGRAMMET

Metaforens dubbla budskap

Om ekvivalens och stil vid översättning av metaforer utifrån
en cocktailhandbok på engelska och svenska

Susanne Bohman

Examensarbete för magisternivå
VT 2013

Handledare: Mats Mobärg
Examinator: Sigrid Dentler

Sammandrag

En metafor är en bild som påvisar likheter mellan två till synes olika företeelser, och som har för avsikt att göra omvärlden begripligare och intressantare, eller för att framhäva eller dölja information. Metaforen bär således med sig två budskap – innehåll och stil – som avser att informera samt väcka en känsla hos mottagaren. Ur ett översättningsperspektiv är metaforer intressanta att studera då de dessutom är kulturellt bundna och representerar etablerade och bestående betydelsereaktioner som ibland inte finns i måltextrkulturen.

I den här studien har en cocktailhandbok undersökts på grund av dess många metaforer. Jag har fokuserat på att analysera översättningen av etablerade flerordiga metaforer, och författarens stil ligger till grund för själva analysen av översättningens ekvivalens. Syftet med uppsatsen är att undersöka vilka översättningsstrategier översättaren använt sig av för de valda standardmetaforen och se på om översättningen är ekvivalent och hur den påverkar författarens stil.

I analysen framkommer att översättaren till största delen använder sig av Newmarks översättningsstrategi 2, där källspråksbilden ersätts med en icke-identisk etablerad målpråksbild. Det är också genom denna strategi som översättaren oftast lyckas uppnå en ekvivalent översättning där målpråket upplevs som naturligt men samtidigt behåller källtextens lediga, personliga och bitvis humoristiska stildrag.

Nyckelord: översättning, metaforer, ekvivalens, stil, Newmark.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	1
1.1 BAKGRUND	1
1.2 SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	2
1.3 DISPOSITION	2
2. MATERIAL OCH METOD	3
2.1 MATERIAL	3
2.1.1 PRESENTATION AV KÄLLTEXT	3
2.1.2 TEXTTYP	5
2.2 METOD.....	5
2.3 TEORETISK GRUND	6
2.3.1 STIL OCH EKVIVALENS	6
2.3.2 DEFINITION AV METAFORER	8
2.3.3 ÖVERSÄTTNING AV METAFORER.....	9
3. ANALYS OCH DISKUSSION	13
3.1 ÖVERSÄTTNINGSSTRATEGI 1: SAMMA BILD I MT SOM I KT	14
3.2 ÖVERSÄTTNINGSSTRATEGI 2: KS-BILD ERSÄTTS MED ETABLERAD BILD I MS	15
3.3 ÖVERSÄTTNINGSSTRATEGI 5: NORMALUTTRYCK I MT.....	20
3.4 ÖVERSÄTTNINGSSTRATEGI 6: METAFOREN UTELÄMNAS I MT	22
4. SAMMANFATTANDE DISKUSSION	24
REFERENSER.....	26

1. Inledning

En metafor kan sägas förmedla två budskap; den avser både att ge information och att väcka en känsla. Med hjälp av metaforen kan vi förstå och uppleva omvärlden på ett nytt sätt. Vi kan beskriva det obeskrivbara, förklä det uppenbara och skapa en personlig stil som kanske tilltalar eller förfärrar andra. Det är ett genialiskt redskap som redan Aristoteles beskrev på följande sätt:

Metaforen är det enda som inte kan läras av någon annan; den är tecknet på sann begåvning, ty att skapa goda metaforer är att urskilja likheter. (ur Stålhammar 1997:7)

1.1 Bakgrund

A little more than just drinks and cocktails (Andritsos 2007) är titeln på den cocktailhandbok som ligger till grund för denna studie. Recept och kokböcker för ofta med sig specifika översättningsproblem vad gäller måttsangivelser och ingredienser då källtextkultur och målttextkultur ofta har olika måttssystem och råvaror. Den här studiens källtext för dock inte med sig dessa översättningssvårigheter. Boken är skriven i Norge, vilket kan vara förklaringen till att måttsangivelser och ingredienser inte avviker från svenska förhållanden. I den beskrivande och instruerande delen av boken används dock ett personligt språk med många metaforer, kanske som ett medel för att fånga den tilltänkte läsarens intresse. Stilen i boken skiljer sig möjligen därför från flertalet kokböcker, som nästan alltid följer standardformatet för kokböcker. Ett personligt språk och metaforer som blandas i både beskrivande och informativa textavsnitt kan möjligen skapa vissa problem för en översättare. De områden som kommer att studeras i detta arbete är översättarens val av översättningsstrategi vid översättning av metaforer och hur väl de fungerar gällande ekvivalens och stil.

1.2 Syfte och frågeställningar

I min analys har jag valt att i huvudsak fokusera på komplexa standardmetaforer då författaren av källtexten använder sig av dessa typer av metaforer genomgående i bokens första hälft. Metaforerna används som ett stilistiskt medel för att förmedla bokens budskap och kan därför ses som viktiga inslag i texten. Standardmetaforer brukar dessutom innehålla olika typer av översättningssvårigheter, då de ofta är kulturellt bundna, och de bidrar även till att skapa en personlig stil som är intressant att studera utifrån ett översättningsperspektiv.

Mer exakt syftar min undersökning till att besvara följande tre frågor:

- Vilka översättningsstrategier använder sig översättaren av för de valda standardmetaforerna?
- Är översättningen ekvivalent?
- Hur påverkar översättningen författarens stil?

1.3 Disposition

Uppsatsen är indelad i fyra kapitel: I det första kapitlet ges en introduktion till ämnet och de översättningsproblem jag kommer att diskutera. I kapitel två presenteras materialet och de källor som kommer användas för analysen, och därefter beskriver och motiverar jag den metod som kommer användas. Jag ger till sist en kort presentation av den teoretiska modell som ligger till grund för analysen i undersökningen. Kapitel tre utgörs av analysen. Där ger jag exempel på olika översättningsproblem och diskuterar dessa utifrån den teoretiska modell jag tidigare presenterat. Alla exempel är numrerade och visar både källtext (KT) och målttext (MT), med ett "a" vid KT-exemplet och ett "b" vid MT-exemplet: (1a) KT, (1b) MT. I det fjärde kapitlet sammanfattar jag min undersökning och dess resultat.

2. Material och metod

I det här kapitlet presenteras materialet som används i uppsatsens analysdel, dvs. primärkällorna och det teoretiska ramverket. Jag kommer även beskriva den metod som används vid analysen.

2.1 Material

Jag har valt avsnitt ur cocktailhandboken *A little more than just drinks and cocktails* av Georgios Andritsos, och den svenska översättningen, *Mycket mer än bara cocktails & smoothies*, översatt av Katarina Nordli. (Den svenska upplagan *Mycket mer än bara cocktails & smoothies* är en redigerad version av den ursprungliga översättningen *Lite mera än bara cocktailar och smoothies*.) Primärkällorna är cocktailhandböcker där drinkrecept blandas med beskrivande text om bl.a. drinkarnas historia, olika spritsorters bakgrund och karaktär samt författarens karriär och egen erfarenhet som bartender. I detta arbete har den första halvan av boken använts, då det främst är i de första tre delarna av boken som ett rikt metaforiskt språk förekommer.

2.1.1 Presentation av källtext

A little more than just drinks and cocktails är en cocktailhandbok som innehåller drinkrecept men är också en bok där alkoholhaltiga dryckers historia och författarens erfarenheter som bartender beskrivs. Den är indelad i fyra delar: inledning och del 1–3. I inledningsdelen ger författaren läsaren en presentation av sig själv och berättar målade om hur karriären startade och tog fart. Därefter ger han en kort introduktion om vad en bartender är och bör vara. I del 1 ges en beskrivning av cocktailens historia och råd om utrustning och metoder för blivande bartendrar. Del 2 är själva receptdelen där olika typer av cocktailrecept presenteras. Del 3 är en informativ del om olika spritdrycker och likörer. Ungefär halva boken utgörs av receptdelen och resten av boken utgörs av de

andra delarna sammanlagt. Boken fick utmärkelsen ”Världens bästa drinkbok” enligt internationella Gourmand Cookbook Awards 2007. Författaren till *A little more than just drinks and cocktails* är ursprungligen från Grekland men numera bosatt i Norge och är professionellt verksam i stora delar av Europa. Boken har översatts till bl.a. svenska, norska och spanska. Huruvida författarens språk i boken har granskats eller korrigerats har inte kunnat kontrolleras, men med tanke på att hans modersmål troligen inte är engelska kan det tänkas att språket i boken är bearbetat i efterhand. En person som uttrycker sig på ett annat språk än sitt modersmål kan möjligen i större utsträckning än modersmålstalare använda sig av ord och uttryck som kan upplevas som föråldrade eller felvalda i den aktuella situationen, vilket kan ha betydelse för helhetsintrycket.

Målgruppen för originalet är både amatörer och professionella bartendrar. Boken ger ett trendigt intryck i fråga om språk och layout och författaren har valt en internationell ton i sitt sätt att framföra sitt budskap. Stilnivån är ledig och informell, och han skapar en nära relation till läsaren genom att vara mycket närvarande i texten då han både ger en inblick i sin karriär och genom att göra sig själv synlig i texten med bruket av första personens personliga pronomen – *jag*. Layout, stilnivå och tilltalsform kan tänkas vara tecken på att han vill nå en ung, modern, internationell läskrets, och dessa medel kan därför vara viktiga inslag att ta hänsyn till vid en översättning. Läsaren kan tänkas vara en ung, trendmedveten europé, med viss kunskap om och intresse för länders olika kultur och storstädernas internationella nattliv. I och med detta skiljer sig inte den tilltänkte KT-läsaren mycket från MT-läsaren, förutom i fråga om språket.

Problematiken i översättningen av denna bok kan till en början tänkas vara av samma slag som för en vanlig kokbok, alltså andra måttsangivelser än i källspråkskulturen, ingredienser som inte finns i målsspråkskulturen och en avvikande tilltalsform. Men själva strukturen är näst intill identisk i båda upplagorna. Presentationen av recepten i KT liknar typiska svenska recept, där ingredienserna listas och anges enligt det metriskt måttssystemet. Därpå följer instruktioner om hur ingredienserna blandas och drinkarna serveras. Även här följer boken en typisk mall för svenska kokböckers utformning, med ett indirekt tilltal genom imperativ. Alla ingredienser i KT-recepten finns också att tillgå i Sverige. Anledningen till detta kan tänkas vara att författaren anpassat måttenheter, ingredienser och form efter norsk standard. Dessa delar samt tilltalsformen har därför inte vållat några större översättningsproblem. I bokens första beskrivande del och i receptdelen har texten ett le-

digt, personligt och bitvis humoristiskt stildrag, och ett tydligt stilistiskt mönster i KT är metaforer som författaren använder sig av för att förmedla sitt budskap. Enligt min uppfattning bidrar metaforerna i KT till en lättsam och underhållande ton och på så sätt skapas närhet till läsaren.

2.1.2 Texttyp

Eftersom KT:s främsta funktion är att instruera läsaren till att lära sig bartenderkonsten och ett antal klassiska drinkrecept, faller boken under genren instruktionsböcker. De instruerande och beskrivande delarna faller under Newmarks texttyp *vokativ funktion* (2001:41–42), men med ett expressivt inslag i författarens personliga berättelse om sig själv. Den informativa delen faller under Newmarks texttyp *informativ funktion*. Den delen behandlas dock inte i denna uppsats.

En text med vokativ funktion sätter textens mottagare i centrum, eftersom den syftar till att få läsaren att agera, tänka eller känna på ett visst sätt. Typiska vokativa texter är instruktionstexter, reklam och populärlitteratur som har som syfte att underhålla läsaren. Den instruerande receptdelen av KT faller naturligt under instruktionstexter och de mer beskrivande delarna bidrar till att skapa intresse, och till att skapa en lättsam stämning, dvs. att underhålla läsaren.

2.2 Metod

Denna uppsats utgår ifrån en kvalitativ metod där jag kommer att se på utvalda metaforer i den engelska KT och jämföra dessa med den svenska MT. Metaforerna är valda ur bokens första tre delar där texten har en mer personlig prägel, med krav på att de ska vara levande och flerordiga. Jag har för avsikt att begränsa mig till att studera *standardmetaforer* enligt Newmarks definition (2001:108–111). Många gånger är det dock svårt att fastställa vilken typ av metafor man har att göra med eftersom en standardmetafor kan anpassas och ibland kopplas samman med andra metaforer. Jag strävar efter att analysera standardmetaforer, men mitt urval kan i vissa fall sträcka sig lite utanför Newmarks definition av denna typ av metafor. De som slutligen ligger till grund för den här analysen är tydliga, etablerade samt flerordiga metaforer som innehåller intressanta översättningsproblem. På grund av uppsatsens begränsade omfång och det stora antalet metaforer i KT har

jag inte kunnat använda och analysera alla metaforer i texten. Min avsikt är dock inte att göra en kvantitativ undersökning, utan jag har för avsikt att mer djupgående studera intressanta översättningsproblem ur ett översättningsperspektiv. Jag kommer att se på vilka val översättaren har gjort vid översättningen av de utvalda exemplen genom att sortera in exemplen under olika översättningsstrategier utifrån Newmarks teorier om översättning av metaforer. Jag kommer sedan att diskutera de möjliga problem och förtjänster som de valda översättningsstrategierna innebär. Dessa kommer att diskuteras i förhållande till Newmarks översättningsstrategier och Nidas teori om dynamisk ekvivalens. Slutligen analyseras i vilken utsträckning översättarens val har påverkat författarens stil, som här ses som en viktig del i KT:s budskap.

2.3 Teoretisk grund

Om man ska studera metaforer i en text och sedan göra en analys av översättningen av dem krävs en insikt om vad metaforer egentligen är, och vetenskap om hur man inom översättningsvetenskapen ser på metaforer ur ett översättningsperspektiv. Jag kommer därför här presentera Newmarks och Stålhammars definitioner av metaforer samt även några teorier om ekvivalens i relation till översättning av metaforer. Då metaforer skapar en speciell stil kommer jag även att diskutera begreppet *stil* och översättarens påverkan på denna. Detta senare gör jag i det närmast följande avsnittet 2.3.1, medan definitioner av metaforer och översättning av metaforer behandlas i avsnitt 2.3.2 och 2.3.3 nedan.

2.3.1 *Stil och ekvivalens*

Nord (1991:84) använder sig av begreppet *stil* som en beskrivning av de formella dragen i en text, oavsett om den följer en viss textnorm eller bestäms av författarens syfte. I båda fallen berättar stilen något om sändaren och sändarens attityd gentemot mottagaren och ämnet och ger signaler om hur texten ska tas emot. En översättare måste, enligt Nord, kunna se de stilistiska mönstren i KT för att kunna analysera dess funktion och på så sätt kunna avgöra vilka element som är passande och vilka som bör ändras eller anpassas för att uppnå målfunktionen i MT. Enligt Hatim & Munday (2004: 96) talar man om författarens röst när man refererar till berättarstil och rytm i en text. Detta är något översättare måste ta hänsyn till och försöka återskapa i MT, men samtidigt har

översättaren också oundvikligen en röst, och lämnar således spår efter sig i sin översättning. Herman menar, enligt Hatim & Munday (1996: 40), att översättarens röst märks av tre anledningar: på grund av tidsmässiga eller geografiska avstånd, i texter med ordlekar samt vid överdriven analys av kontext (contextual overdetermination), vilket kan leda till utelämnande eller förklaringar i fotnoter.

Ekvivalens är ett begrepp som flitigt diskuteras inom översättningsvetenskapen. Nord (1991:22–23) visar att ekvivalensbegreppet är otydligt definierat och att det har tolkats olika av olika teoretiker. En översättare kan behandla en texts stil och innehåll på olika sätt beroende på hur den väljer att tolka ekvivalensbegreppet, men ekvivalens syftar emellertid till att flera olika krav uppfylls. Enligt vissa teorier är den pragmatiska aspekten, form och innehåll de viktiga delarna i ekvivalensbegreppet, där MT bör spegla KT:s form, innehåll och funktion och MT bör riktas till samma typ av mottagare. En annan tolkning av begreppet är att en översättning bör skapa samma effekt hos dess läsare som hos KT-läsarna (Newmark 1981:10).

Nida (2004:153–167) hävdar att man aldrig kan uppnå fullständig ekvivalens eftersom det inte finns några språk som är identiska. Han menar också att det är svårt att samtidigt överföra både form, innehåll och budskap i en översättning. Nidas teori om ekvivalens går ut på att översättaren väljer att prioritera *formell* eller *dynamisk ekvivalens*. Formell ekvivalens fokuserar på att återge KT:s form och innehåll så exakt som möjligt. Den är med andra ord KT-orienterad. Dynamisk ekvivalens, å andra sidan, strävar efter att uppnå en så lik effekt på målspråksmottagaren som möjligt. Den är alltså mottagar-orienterad. Detta uppnår man genom att anpassa källspråket (KS) och textens kulturella mönster till målspråket (MS) och dess kultur för att uppnå ett naturligt språkbruk. Men det är även viktigt att återskapa författarens stil, om möjligt, för att uppnå det rätta känsloläget. Ekvivalens syftar alltså här i första hand på en texts effekt och i andra hand på dess form och stil.

I avsnitt 2.1.2 ovan gjorde jag en texttypsbestämning av den valda KT och definierade den som en vokativ texttyp enligt Newmarks teori om texttyper. Newmark (2001:47–48) förespråkar en kommunikativ översättningsmetod för en vokativ texttyp. Detta innebär att översättningen fokuserar på budskapet och bör försöka förklara detta budskap genom ett naturligt och förståeligt språk för MT-mottagaren, för endast då kan den tänkta effekten och resultatet som en vokativ text syftar till uppnås. En viktig del av den valda KT:s budskap ligger i författarens lediga stil där metaforer är en viktig komponent. I analysen av metaforerna i detta arbete kommer jag därför att analysera översättningens

ekvivalens utifrån Nidas teori om dynamisk ekvivalens eftersom den inriktar sig på förmedling av KT:s budskap genom ett naturligt språk samt vikten av att återskapa KT-författarens stil i MT.

2.3.2 Definition av metaforer

Metaforer är ett använt medel i såväl skönlitteratur som fackspråk och allmänspråk. Metaforen är en mental bild som sammankopplar två skilda företeelser. Det är en bild som visar på likheter mellan två tillsynes olika företeelser, och som har för avsikt att göra omvärlden begripligare eller intressantare, eller för att framhäva eller dölja information. Newmark beskriver metaforen som:

(...) any figurative expression: the transferred sense of a physical word; the personification of an abstraction; the application of a word or collocation to what it does not literally denote, i.e., to describe one thing in terms of another. All polysemous words (a 'heavy' heart) and most English phrasal verbs (put off, dissuader, troubler etc.) are potentially metaphorical. Metaphors may be 'single' - viz. one-word - or 'extended' (a collocation, an idiom, a sentence, a proverb, an allegory, a complete imaginative text) (2001:104).

En metafor kan alltså förekomma i olika former, och Newmark (2001:106–113) skiljer mellan hela sex olika typer av metaforer: *döda metaforer*, *klichémetaforer*, *standardmetaforer*, *anpassade metaforer*, *nya metaforer* och *nyskapande metaforer*. Dessa typer av metaforer kommer att definieras närmare i avsnitt 2.3.3.

Metaforer förekommer alltså i olika former men de har, enligt Newmark, alltid två syften: det ena syftet är att beskriva en mental process, ett begrepp, en person, ett objekt en egenskap eller en handling på ett mer lättförståeligt sätt. Metaforens andra syfte är att väcka intresse, att bildligt förtydliga, att behaga och att överraska. Den första gruppen är kognitiv, dvs. informationsrelaterad, och den andra gruppen är estetisk, dvs. upplevelseskapande. Enligt Stålhammar (1997:8) är den skönlitterära metaforens avsikt främst upplevelseinriktad, medan den vetenskapliga och den allmänspråkliga metaforen främst är informationsrelaterad. Enligt Ingo (2007:118) visar metaforen på en likhet eller en jämförelse mellan två mindre lika saker – objektet man talar om och det man jämför med. Dessa har vidare en gemensam egenskap som är själva utgångspunkten för hela liknelsen. Det Ingo kallar semantiska metaforer

kan jämföras med Newmarks och Stålhammars kognitiva, informationsrelaterade metaforer. Ingo menar att de semantiska metaforerna har hunnit lexikaliserats och att de representerar etablerade och bestående betydelserelationer. Dessa typer av metaforer har sällan samma lexikala motsvarighet i andra språk, och därför medför metaforer problem vid översättning och kräver speciella översättningsstrategier.

2.3.3 Översättning av metaforer

Stålhammar (1997:8) menar att de kognitiva, informationsrelaterade metaforerna är gemensamma för språkbrukarna inom en kultur då de refererar till det gemensamma och allmänt kända. Ingo belyser problematiken med att översätta metaforer från en kultur till en annan kultur med andra referenser, och menar att översättaren noggrant måste:

(...) överväga om den sak man jämför med med tanke på den målspråkliga läsarens kulturella bakgrund är tillräckligt känd för att det metaforiska uttrycket över huvud taget skall kunna förstås. Därtill måste man kontrollera att det uttryck man tänker använda väcker semantiskt riktiga associationer – och endast sådana (Ingo 2007:120).

Enligt Newmark (2001:6) finns det dock ingen perfekt, idealisk eller korrekt översättning på grund av kulturella och språkliga skillnader. Dessa måste beaktas och får ofta förklaras på något sätt i en översättning, vilket oftast inte riktigt ger samma effekt som originalet. Newmark (2001:112–113) hävdar vidare att engelskan har en förmåga att på ett naturligt sätt väva in rikligt med metaforer i motsats till andra europeiska språk. Med detta i åtanke är det texttyp, metafortyp och antal metaforer i den aktuella texten i helhet som styr huruvida en metafor bör behållas, omformas eller utelämnas.

Inom översättningsvetenskapen finns flera olika teorier om hur metaforer bör översättas. För det här arbetet har jag valt att använda Newmarks teori ur *Approaches to translation* (1981) och *A textbook of translation* (2001) då han, till skillnad mot flera andra teoretiker, delar in metaforerna i flera detaljerade grupper med rekommenderade översättningsstrategier, samt ger en mer detaljerad beskrivning över sju typer av översättningsstrategier för standardmetaforer. I avsnitt 2.3.2 nämndes Newmarks indelning av metaforer och det är en av dessa metafortyper – *Standardmetaforer* – och dess översättningsstrategier som kommer att användas i denna studie. Nedan följer en kort beskrivning av de olika

metafortyperna, och en mer detaljerad beskrivning av standardmetaforer och dess rekommenderade översättningsstrategier enligt Newmark (1981:88–91, 2001:106–113):

Döda metaforer innebär en stelnad betydelseförskjutning där vi knappast längre är medvetna om liknelsen. De refererar ofta till universella termer för tid och rum, kroppsdelar och ekologi såsom *fält*, *topp*, *fot*, *falla*. Ett exempel är *vid bergets fot*.

Anpassade metaforer är standardmetaforer som anpassats till en viss kontext. Ett exempel är: *the ball is a little in their court*, vilken ursprungligen lyder *The ball is in their court*.

Nya metaforer är en metaforisk neologism som snabbt spridits i källspråket. Exempel på detta i engelskan är 'good' – *groovy*, 'drunk' – *pissed*.

Nyskapande metaforer är skapade av KS-författare, oftast i auktoritativa och expressiva texter.

Klichémetaforer definieras som metaforer som har förlorat sin egenliga effekt och istället används som ett substitut för klar kommunikation och utan koppling till det berörda ämnet. Exempel på en engelsk klichémetafor är *a jewel in the crown*. Newmark påpekar dock att klichémetaforer och standardmetaforer överlappar varandra och att en metafor i vissa fall definieras som kliché och i andra fall som standard, beroende på kontexten. Som översättare får man i vissa av dessa fall följa sin känsla.

Standardmetaforer är etablerade metaforer som effektivt förklarar fysiska och mentala situationer och har en positiv effekt i språket. Newmarks exempel är bl.a. *keep the pot boiling*, *throw a new light on it*. Dessa metaforer kan vara svåra att översätta då en tillsynes ekvivalent MS-metafor kan vara föråldrad eller vara opassande för tilltänkt målgrupp.

Newmarks översättningsrekommendation kan formuleras på följande sätt:

1. Att använda samma bild i målspråket, men då krävs att bilden har samma spridning och frekvens. Denna strategi passar bäst för enkla metaforer som består av ett ord. Det är ovanligt att använda denna strategi för komplexa metaforer och idiom, eftersom det krävs en kulturell överlappning eller att metaforen härrör ur en universell erfarenhet. Ett exempel med en komplex metafor är

dock *throw a new light on it* som på svenska kan översättas till *att kasta ett nytt ljus över något*.

2. Att ersätta bilden i KS med en etablerad, passande bild i MS. Den här strategin är vanlig i översättning av komplexa, flerordiga metaforer, som t.ex. idiom. Hör metaforerna hemma inom samma ämne är sannolikt ekvivalensen större. Flerordiga metaforer är dock oftast kulturellt kopplade, vilket innebär en förändrad liknelse vid översättningen med viss förändring av betydelsen och tonen. Ett exempel är *when in Rome, do as the Romans do* som kan översättas till *att ta seden dit man kommer* på svenska.
3. Att översätta metaforen till en liknelse. En liknelse innebär en jämförelse mellan två begrepp där orden *som* eller *liksom* oftast ingår, t.ex. *arg som ett bi*. En liknelse som används i översättningen behöver dock inte vara ett standarduttryck, likt exemplet ovan, utan den kan även skapas av översättaren beroende på KT-metaforen i fråga. Genom detta tonar man ner en metafors kraft, eftersom liknelser är mer återhållsamma än metaforer, vilket kan behövas i mindre känsloladdade MT. Den här strategin fungerar både för enkla och komplexa metaforer.
4. Att översätta metaforen till en liknelse plus en förklarande mening. Här kombineras den kommunikativa översättningen med den semantiska, vilket kan vara användbart om en överföring av bilden skulle bli svår att tyda för de flesta läsare. Newmark ger ett exempel från franska till engelska: *il a une memoire d'elephant* översätts till *He never forgets – like an elephant*.
5. Att omvandla metaforen till ett normaluttryck. Detta rekommenderas om betydelsen eller registret hos en MT-bild skulle bli för brett. Den förklarande meningen måste dock analyseras, eftersom syftet med metaforen är dess dubbelbottnade betydelse. Dessutom innehåller en metafor en känsloladdad och en faktisk komponent, en slags överdrivenhet vilken tonas ned med en förklarande omskrivning. Exempelvis skulle *Han är en krösus* kunna översättas till *He's a wealthy man* på engelska.
6. Att utelämna metaforen, om metaforen är överflödigt i relation till dess syfte. Metaforens funktion bör alltid uppvägas någon annanstans i texten.

7. Att behålla metaforen ihop med en förklarande mening. Detta är ett sätt att behålla känslan i metaforen, med en förklaring för de läsare som eventuellt inte skulle förstå den.

3. Analys och diskussion

I det här kapitlet kommer ett antal exempel ur KT och MT att analyseras, men först ges en kort tillbakablick för att sammanfatta de viktigaste grunderna inför analysen.

För att göra en analys av en översättning krävs det först en textanalys, där KT:s syfte och stilmarkörer ringas in. I avsnitt 2.1.2 beskrivs KT som en vokativ texttyp vars funktion är att sätta textens mottagare i centrum för att få läsaren att agera, tänka eller känna på ett visst sätt. I den valda KT förefaller författaren vilja åstadkomma en trendig framtoning och familjär känsla. Detta är ett viktigt och medvetet medel för att skapa en personlig relation till läsaren och för att locka den tilltänkte läsaren att ta del av KT:s innehåll. I avsnitt 2.1.1 konstaterades att författaren uppnår detta genom ett ledigt, inbjudande och bitvis humoristiskt språk. Metaforerna visar ett tydligt stilistiskt mönster i KT, och jag har bedömt att de bidrar till den lättsamma, inbjudande och underhållande tonen. Alltså ser jag metaforen som en viktig del av KT:s budskap. Översättaren måste dock överväga om antalet metaforer är passande i MT och på vilket sätt metaforerna ska översättas för att få ett idiomatiskt och naturligt språk men som ändå ska förmedla samma budskap som KT.

I avsnitt 2.3.1 diskuteras val av översättningsmetod för en vokativ texttyp. Newmark förespråkar en kommunikativ översättningsmetod för denna texttyp för att uppnå samma effekt på målspråkmottagaren som på källtextmottagaren. Detta betyder en strävan efter ett ekvivalent resultat som i detta sammanhang innebär att förmedla budskapet genom en ledig och inbjudande stil men på ett naturligt och förståeligt språk för måltextmottagaren. Därför har jag valt att använda Nidas teori om dynamisk ekvivalens (se avsnitt 2.3.1) i analysen där jag kommer att diskutera översättningens ekvivalens.

Jag kommer här att gruppera de valda exemplen utifrån Newmarks teori om översättning av metaforer (se avsnitt 2.3.2) för att se efter vilka strategier översättaren verkar ha arbetat. Jag diskuterar översättningen efter varje exempel. Fetstilsmarkeringarna visar den aktuella metaforen som studeras.

3.1 Översättningsstrategi 1: samma bild i MT som i KT

Det första exemplet har jag placerat in under översättningsstrategi 1 då översättaren gjort en ordagrann översättning i ett försök att behålla samma bild i MT. För att använda samma bild i MS på ett lyckat sätt krävs att den har samma spridning och frekvens som bilden har i KS.

I följande exempel ger författaren en glimt av cocktailens historia:

- (1a) ...as **time peeled the pages of our calendars** and 1930s turned round, cocktails had managed to work their way into the magnificent world of film, music, literature and politics. (s. 17)
- (1b) Då **tiden hade skalat bladen av kalendern** och vi rundade 1930-talet hade cocktailen invaderat filmen, musiken, litteraturen och politiken. (s. 17)

Den engelska metaforen *peel the pages* är en flerordig, komplex metafor som förefaller vara ett vanligt uttryck då en sökning på Google ger relativt många träffar, och syftar i det här sammanhanget på 'att dra av bladen' eller 'att vända bladen'. Själva metaforen i helhet, där tiden vänder bladen i en kalender, syftar dock på tidens gång och skulle kunna översättas med "allt eftersom tiden gick" på svenska. I det här exemplet har översättaren dock valt att använda samma bild som i KT genom att översätta metaforen bokstavligt. Vi får då en mening som ligger nära KT i fråga om både form och innehåll och som uppenbart innehåller en metafor eftersom *tiden* knappast kan utföra den handling som bokstavligen beskrivs. Å ena sidan behåller översättaren här författarens personliga stil och val av metafor genom att ligga nära KT:s semantiska struktur. Översättningen för över inslag från KT-kulturen och MT-läsaren förväntas anpassa sig till dessa. Å andra sidan hävdar Nida att KS och de kulturella mönstren bör anpassas till MS och dess kultur för att uppnå en naturlighet i språket och därmed en dynamisk ekvivalens. Det kan diskuteras om en bokstavlig översättning av metaforen i det här exemplet verkligen behåller författarens stil och effekt eller om metaforen ens kan uppfattas på rätt sätt i en ny kontext som saknar KT-kulturens gemensamma och allmänt kända referens. I exemplet sammanförs flera olika bildliga uttryck som inte kopplas samman i svenskan (*tiden* och *skala blad av en kalender*), och därför kan den ordagranna översättningen tänkas uppfattas som främmande och ologisk, vilket knappast var den förväntade effekten i KT.

MT-metajoren representerar alltså inte några etablerade och bestående betydelserelationer vilket Ingo visar är nödvändigt för en semantisk metafor. Detta är således inte en etablerad MS-metajor och har därför inte samma spridning och frekvens som KS-metajoren. Effekten av översättningen blir därför icke-ekvivalent, eftersom en läsare troligtvis inte kommer att få samma känsla av uttrycket utan mer troligt kommer att reagera på det ovanliga ordvalet istället för att ledas med i texten. Den avsedda effekten av metajoren har således gått förlorad. Vad gäller författarens stil har den förändrats då den avsedda associationen tappats och det lediga språket bytts ut mot en mer ansträngd och onaturlig stil. I fall som dessa kan man sluta sig till Newmarks rekommendation att översättare endast bör använda etablerade metaforer med samma spridning och frekvens, för att undvika ett språk som tar fokus från innehållet.

3.2 Översättningsstrategi 2: KS-bild ersätts med etablerad bild i MS

När en metaforisk bild ersätts med en annan bild, förändras ofta stilen och betydelsen en aning. De följande exemplen innehåller olika lösningar och även olika resultat gällande stil och betydelse.

Här har författaren just beskrivit en av de enklaste och snabbaste teknikerna i drinkmixning och poängterar hur snabbt en drink kan blandas:

(2a) You can make a drink **in two shakes of a lamb's tail**. (s. 35)

(2b) Du lagar drinken **på ett nafs**. (s. 35)

Den engelska metajoren är ett etablerat idiom som enligt Norstedts engelska ordbok [www] betyder 'med detsamma'. Som vi såg i exempel (1) är det svårt att få en logisk betydelse om en etablerad metafor översätts ordagrant. Detta beror på den kulturella kontexten i etablerade metaforer, där metajoren kopplas till något allmänt känt för språkbrukarna inom en viss kultur. För en person som saknar denna kulturella koppling upplevs dessa etablerade metaforer som ologiska eller svåra att förstå. En ordagrann översättning av det engelska idiomet i exempel (2) vore otänkbar av just den anledningen och skulle skapa en ologisk och oetablerad metafor som mest troligt skulle skapa förvirring hos läsaren. I exempel (2) byter översättaren därför ut KS-metajoren mot en etablerad MS-metajor med samma innebörd. Det svenska uttrycket definieras i SAOB [www] som 'att ngt sker hastigt o. utan svårigheter'. Både KS-

metaforen och MS-metaforen har således samma betydelse; något som går väldigt fort att göra. MS-metaforen är dock betydligt kortare, vilket gör att författarens stil inte riktigt bevaras. Översättningen uppfattas som mer korthuggen och inte lika humoristisk som författarens val. Den kan dock förväntas uppnå samma effekt hos MS-läsaren då den ger samma information och ett talspråkligt och lättsamt intryck genom en metafor. I sin helhet kan därför översättningen i (2b) sägas vara ekvivalent då KS:s kulturellt kopplade metafor anpassats till MS genom en etablerad MS-metafor.

Nästa exempel är också taget ur avsnittet där författaren beskriver olika tekniker för drinkmixning. Meningen innehåller ett vanligt förekommande idiom:

- (3a) **Keep your head on your shoulders** and soon you will see improvements in your technique and timing. (s. 37)
- (3b) **Håll huvudet kallt** så får du snart fason på både tekniken och timingen. (s. 37)

Det engelska idiomet är en alternativ form av *keep one's head* enligt engelska Wiktionary, och det betyder enligt Cambridge Dictionaries Online [www] 'to stay calm despite great difficulties'. Det svenska idiomet har en liknande betydelse: 'sinnesnärvaro i nervpåfrestande situationer' (SAOB [www]). I avsnitt 2.3.3 nämndes att Ingo (2007) betonar vikten av att det uttryck man använder i översättningen väcker semantiskt riktiga associationer. I detta fall förekommer samma kroppsdel i de båda metaforerna – huvudet. På grund av de två språkens kulturella överlappning har huvudet samma symbolik här; något viktigt eller styrande, och därmed väcker översättningen samma association. Den överensstämmande symboliken i ordet *huvud* bidrar därför till att skapa ett ekvivalent intryck idiomerna emellan.

Översättaren har alltså valt ett innehållsmässigt motsvarande idiom med en liknande bild i MS. Det som skiljer idiomerna åt är dock på vilket sätt man behåller lugnet; *keep the head* respektive *hålla huvudet kallt*. Detta kan möjligtvis skapa en viss nyansskillnad i uttrycken. Idiomerna är dock vanligt förekommande i respektive kultur, vilket gör att språket i översättningen uppfattas som naturligt. Dessutom är författarens lediga stil överförd till MT genom idiomets talspråklighet. Av dessa anledningar kan därför översättningen sägas vara ekvivalent.

Exempel (4) innehåller två sammankopplade metaforer, där den första är ett väl etablerat idiom. Det intressanta med detta exempel är att flera

översättningsproblem uppstår, såväl stilistiska, innehållsmässiga som pragmatiska:

- (4a) As the kaftans and beads were hung up for the last time and the Bob Dylan records stuffed in the cupboard, mixed drinks and cocktails **bounced back on the wings of** the global rise in air travel and the mix of cultures it brought. (s. 18)
- (4b) Då kaftanerna och träpärlorna hade hängts upp för sista gången och Bob Dylan-skivorna var instoppade i skåpet fick drinkarna och cocktailen **åter luft under vingarna**, i takt med att folk började resa mer med flyg och fick smak för andra kulturer. (s. 18)

Bounce back betyder 'repa sig' eller 'komma igen' enligt Norstedts engelska ordbok [www]. Ihop med *on the wings of (...)* förefaller författaren vilja visa på det ökande flygresandets positiva inverkan för cocktailens återhämtning. En utmaning för översättaren är att finna en svensk etablerad motsvarighet till *bounce back*, som dessutom utgör en allitteration, och att sammankoppla detta med resten av innebörden i meningen och dess aning poetiska uttryck. Översättaren har valt att ersätta metaforen med en väletablerad MS-metäfor som innesluter delar av båda KT-metaforerna: dels betydelsen 'att återhämta sig', dels den metaforiska bilden *vingar*. Problemet med den utbytta metaforen är att allitterationen går förlorad och att en viss betydelseförskjutning uppstår. I KT kan man få känslan av att cocktailen får hjälp att återhämta sig genom flygresandet (*on the wings of the global rise in air travel*), medan den i MT återhämtar sig av egen kraft (*fick... luft under vingarna*). Metaforen i översättningen har dock ett naturligt språk, eftersom det är en etablerad metafor. Den kan även förväntas uppnå en effekt liknande den i KT, eftersom båda metaforerna hör hemma inom samma ämnesområde (vingar) vilket sannolikt ger större ekvivalens enligt Newmark. Både MS-metäforen *vingar* och KS-metäforen *wings* skapar en association till att flyga och att färdas, eftersom de båda språken har en kulturell överlappning. Med hjälp av detta åstadkommer översättaren en likartad stil som i detta fall är viktigare än det exakta innehållet.

Meningen nedan är inledningen till receptet på en drink. I exempel (5a) förekommer två komplexa metaforer som behandlas på olika sätt i (5b):

- (5a) With 256 **years on it's shoulders**, Mint Julep, the godfather of all cocktails, will **break you in and teach you the ropes**. (s. 76)

- (5b) Mint Julep har 256 **år på nacken** och är cocktailens gudfar. Det här är drinken som **lärt dig var skåpet ska stå**. (s. 76)

Den första KS-metajoren översätts med en etablerad MS-metajor som har samma betydelse. SAOB:s definition är: 'bära så l. *så många år på nacken*' [www, kursiv stil i originalet]. Det engelska uttrycket speglar åldern på ett liknande sätt. Båda metaforerna ligger bildligt nära varandra och hör hemma inom samma ämnesområde, vilket brukar innebära större ekvivalens enligt Newmark. De kroppsdelar – axlar och nacke – som används som metaforer skiljer dem åt, men sättet att använda dem på är ekvivalent; att som en börda bära ett visst antal år på nacken alternativt axlarna. Översättningen av den första metajoren kan ses som ekvivalent på grund av metaforenas närliggande ämne samt frekvens i respektive kultur.

Den andra metajoren i exemplet är egentligen två sammansatta idiom; *break someone in* och *show somebody the ropes* (thefreedictionary [www]), och båda har betydelsen 'att lära upp någon ett nytt jobb'. Översättaren har här ersatt KS-metajorena i (5a) med en etablerad MS-metajor i (5b). MS-referensen (*skåpet*) är helt skiljd från KT-referensen (*break someone in* och *ropes*) och det svenska idiomet har heller inte exakt samma betydelse som det engelska utan betyder 'vara den som bestämmer' (SAOB [www]). Innehållsmässigt uppkommer alltså en viss betydelseförskjutning eftersom KT hävdar att drinken kommer att introducera läsaren i drinkmixarvärlden och lära denne hur man gör. Läsaren involveras på ett personligt sätt. I MT syftar metajoren däremot på att det är så här en riktig drink lagas, och läsaren sätts mer åt sidan som en passiv betraktare. Rent pragmatiskt fungerar dock översättningen då KT förmodligen har för avsikt att understryka drinkens status, skapa stämning och tillföra humor. Innehållet är förändrat men kan tänkas ha en sekundär betydelse gentemot stilen. Översättningen skapar en ton som speglar drinkens pondus likt KT. Författarens röst har dock förändrats en aning då meningen är delad i två och metajorens involverande tonfall är bytt mot ett mer informativt. Detta har gett MT ett något mer sakligt uttryck i förhållande till KT:s mer lättsamma och talspråkliga stil.

Även *godfather* i (5a) är här en metajor, vilket ger tre metaforer i en mening. Detta riskerar att skapa ett onaturligt uttryck på svenska varför en normalisering av någon av metaforerna skulle kunna vara ett alternativ.

I exempel (6) hittar vi ännu en betydelseförskjutning:

- (6a) (...) now seems to be exactly the right time to entice my readers to **take the plunge into the world of bartending**. (s. 11)
- (6b) (...) tror jag tiden är mogen att locka läsarna till att **ta en djupdykning ner i bartenderns glas**. (s. 11)

Take the plunge har betydelsen 'ta steget fullt ut' (Norstedts engelska ordbok [www]), det vill säga att våga ge sig in i något nytt. I KT vill författaren locka läsaren till att våga ta steget in i bartendervärlden och uppleva allt vad det innebär – festförberedelser, uppförande, kunskap om ingredienser och teknik. Innehållet i MT-metaforen, *ta en djupdykning ner i bartenderns glas*, överensstämmer inte riktigt med KT:s innehåll. Ordet *djupdykning* som metafor kan avse någon som förkovrar sig inom ett ämne. I och med denna översättning uppstår en betydelseförskjutning med betydelseskilnaden att locka läsaren till att förkovra sig i stället för att locka läsaren till att våga ta steget.

Även innehållet och stilen i KT:s *world of bartending* avviker i MT då *bartenderns glas* ger en snävare association till endast alkoholhaltiga drycker och inte bartenderkonsten som ett vidare begrepp. Den snäva associationen gör att synen på bartendervärlden riskerar att bli negativ i motsats till författarens sätt att uttrycka sig med syftet att uppnå ett positivt känsloläge gentemot bartenderyrket. Språkligt kan metaforen dessutom möjligen uppfattas som aning klumpig och onaturlig tillsammans med resten av innehållet, eftersom *en djupdykning ner i bartenderns glas* inte är någon vanlig metafor. Översättaren förefaller ha valt att ta med en metafor med syftet att roa läsaren i ett försök att uppnå en likartad effekt med KT:s budskap om ett ledigt och humoristiskt språkbruk i åtanke. Bortfallet av innehåll och stil samt det ovanliga uttrycket i MS gör dock att effekten inte uppnås och översättningen i (6b) är därmed inte ekvivalent med KT i (6a).

Nästa exempel är den inledande meningen till ett drinkrecept och innehåller två etablerade metaforer:

- (7a) This resplended delicacy is geared up to **bring** the most difficult ladies **to their knees!** (s. 79)
- (7b) den här underbara delikatessen **får** även de mest svårflörtade damer **att smälta**. (s. 79)

To bring someone to their knees har en ton av seger över sig, och har enligt Oxford Dictionaries [www] betydelsen 'reduce someone or

something to a state of weakness or submission'. Detta är en etablerad metafor som översättaren har valt att ersätta med en annan etablerad metafor. Betydelsen av den svenska metaforen är dock inte helt ekvivalent med den engelska. *Att få någon att smälta* har mer en positiv lockande ton över sig, med betydelsen att få någon över på sin sida. Översättningen har därför medfört en viss betydelseförskjutning och skapat en förändrad och mer positiv ton.

I KT ses också drinken som ett passivt medel för att uppnå sitt mål: (the drink) *is geared up to bring ...* I MT förefaller drinken däremot ha en aktiv roll där metaforen helt enkelt bara beskriver dess positiva egenskaper: *delikatessen får ... att smälta*. Översättaren har dock anpassat KT-metaforen till MS genom en väletablerad MS-metafor, vilket ger en naturlighet i språket.

Som helhet kan översättningen därför tänkas skapa en ekvivalent effekt på MT-läsaren då ett liknande ämnesområde bildligt används för att beskriva drinkens positiva egenskap, på ett sätt som förmodligen avses som humoristiskt. Själva innehållet får en sekundär betydelse och stilen en primär. Författarens stil är i stor utsträckning bevarad genom den etablerade närliggande bilden med likartat innehåll.

3.3 Översättningsstrategi 5: normaluttryck i MT

I textavsnittet där exempel (8) ingår beskriver författaren ett möte med sin chef efter sitt första pass som bartender. Chefen beskrivs på ett karaktäristiskt sätt genom deras dialog och bidrar till att återge stämningen vid tillfället:

- (8a) "and when I **break you in and teach you the ropes**, you will be a **top gun**." (s. 8)
- (8b) Och när du har blivit riktigt **upplärd** kommer du att bli **oslagbar!** (s. 8)

Här återkommer samma idiom som i exempel (5a) samt slanguttrycket *top gun*, som enligt Oxford Dictionaries [www] betyder 'the most important or powerful person in a particular sphere'. Exempel (8a) kan inte direktöversättas på grund av kulturella skillnader. En MT-läsare skulle ha svårt att förstå uttrycket, eftersom det som metaforen refererar till inte är känt i MT-kulturen. I det här fallet väljer översättaren ett normaluttryck med samma betydelse som KT-metaforen istället för ett ekvivalent idiom respektive slanguttryck. Enligt Newmark kan

översättaren omvandla metaforer till ett normaluttryck för att dämpa en för vid betydelse eller ett för brett register i en översättning. Detta medför dock att överdrivenheten, den känsloladdade komponenten i metaforen, tonas ned. Då exempel (8a) är ett citat skulle det dock kunna tänkas att den starka laddningen i metaforen spelar en viktig roll, eftersom det beskriver personen bakom citatet. Med ett normaluttryck blir metaforens effekt utslätad i MT, och det personliga och laddade uttrycket som speglar personen går förlorad. Istället får MT en mer tillrättalagd och stel framtoning jämfört med KT. Det kan förmodas att översättaren har valt att minska antalet metaforer på just detta ställe i ett försök att skapa balans i den svenska texten i sin helhet, men då det är ett citat och en form av personbeskrivning kan en ekvivalent metafor eller ett slanguttryck vara att föredra i detta fall för att uppnå en ekvivalent effekt .

Följande exempel ligger nära fenomenet döda metaforer men det är ett etablerat uttryck med intressanta översättningsproblem:

- (9a) Unless you work in a busy cocktail bar where situations **spin** rapidly **out of control**, I don't see the reason for having this bar item. (s. 34)
- (9b) Om du inte jobbar i en jäktig cocktailbar där du snabbt kan **förlora kontrollen** finns det ingen anledning att använda drinkmixer. (s. 34)

Spin out of control syftar på en händelse som förändras snabbt och på ett okontrollerat sätt (Cambridge Dictionaries Online [www]). I KT-exemplet är det situationen som förändras, och bartendern är en passiv mottagare. I den här typen av grammatiska konstruktioner kan översättaren möta problem. I svenskan finns flera möjliga alternativ men en översättare kan här lockas att använda sig av samma utformning och ordföljd som i engelskan genom att försöka hitta ett passande uttryck där *situationen* är den aktiva komponenten. Följden av en sådan meningskonstruktion kan lätt bli en onaturlig svenska. I detta fall har översättaren dock valt att anpassa KS-metaforen till MS genom att normalisera uttrycket och sätta läsaren i centrum som den aktive – den som kan förlora kontrollen. Med detta har översättaren fört in en normalisering av metaforerna på ett passande ställe och med ett naturligt ordval. Den engelska metaforen är så pass etablerad att den ligger nära en död metafor vilket, gör att normaluttrycket på svenska ger en likartad stil och därmed känsla, trots den icke-överförda metaforen.

3.4 Översättningsstrategi 6: metaforen utelämnas i MT

I text där idiom förekommer i ordlekar försätts översättaren i en än svårare situation, eftersom både ordlekens och metaforens dubbeltydighet sammanförs. I exemplet nedan refererar författaren till en drink som heter *T-Punch*.

(10a) On scorching summer days... **don't sweat it, just roll with the punches**. (s. 100)

(10b) Glödgheta sommardagar lindras snabbt med ett glas eller två. (s. 100)

Don't sweat it definieras enligt TheFreeDictionary [www] som 'something that you say in order to tell someone not to worry', vilket på svenska skulle kunna översättas som 'oroa dig inte' (min översättning). Vidare definieras *roll with the punches* av Cambridge Dictionaries Online [www] som 'to be able to deal with a series of difficult situations'. Problemet i detta exempel ligger inte bara i själva metaforerna utan även i ordleken då ordlekar ihop med idiom är svårfångade i översättningar.

Översättaren väljer att utelämna metaforerna helt i (10b). I stället lägger hon till en död metafor i inledningen och formulerar en ny mening med ett annat innehåll. Detta gör följaktligen att både stil och betydelse ändras. MT ger ett stelare och plattare intryck på grund av att stilen är mindre talspråklig och att meningen innehåller färre bildliga metaforer. MT saknar dessutom helt ordlekens fyndighet.

En metafor kan utelämnas om den är överflödigt i relation till dess syfte, enligt Newmark, men med tanke på att författaren förmodligen haft för avsikt att roa och underhålla läsaren på ett personligt sätt ses därför inte metaforerna som överflödiga i detta fall. Av detta skäl åstadkommer inte den här översättningen ett ekvivalent resultat då den lättsamma känslan, humorn och även innehållet förloras. KT:s huvudsyfte är att lära läsaren att blanda drinkar, men själva utformningen, dvs. språkdräkten, är även den ett viktigt medel för att framhäva just denna bok. Herman menar, enligt Hatim & Munday (1996:40), att översättarens röst märks i texter med ordlekar, vilket tyder på att ordlekar är svåra att översätta. Frågan är därför om ordlekar ihop med idiom kan hanteras på ett sätt som ger ett ekvivalent resultat.

I exempel (11a) ger författaren en kort beskrivning av hur man kommer att uppleva drinken *Margarita*:

(11a) this powerful classic will sponge down your mouth and **set your teeth on edge!** (s. 72)

(11b) Den här kraftiga klassikern rensar halsen! (s. 72)

Set your teeth on edge definieras, av Cambridge Dictionaries Online [www], som 'to annoy you very much'. Den frasen ger ett motsägelsefullt intryck med tanke på att författaren sannolikt presenterar några av de i hans tycke smakligaste drinkarna. På *The phrase finder* [www] beskrivs dock uttryckets ursprung på detta sätt: "The earlier form of the phrase was 'to edge the teeth' and described the feeling of sensitivity caused by acidic tastes, like raw rhubarb." Med denna förklaring blir metaforen mer logisk i sammanhanget då drinken *Margarita* är baserad på lime och därför har en syrlig smak. Här har således metaforen som syfte att roa läsaren och att ge en tydlig beskrivning av smaken. I det här fallet har dock översättaren utelämnat metaforen helt med resultatet att smakbeskrivningen helt fallit bort. Newmark menar att metaforer kan uteslutas om de är överflödiga, men själva innehållet i denna metafor är kärnbudskapet i meningen. Metaforen med dess beskrivning av smaken av drinken i receptet kan därför inte ses som överflödig.

Resultatet av utelämnandet blir en mening som saknar del av det ursprungliga innehållet och det innebär dessutom en betydelseförskjutning i sin helhet. Översättningen *rensar halsen* har ingen koppling till metaforen och skapar andra smakassociationer än *sponge down your mouth* tillsammans med metaforen. I detta fall anser jag att översättningen inte är ekvivalent då den både saknar KT:s innehåll och stil och dessutom skapar helt andra associationer till smak än vad författaren avsett.

4. Sammanfattande diskussion

I avsnitt 2.3.2 och 2.3.3 ovan diskuterades metaforenas komplexitet och deras förankring i kulturen. Det krävs speciella översättningsstrategier av informationsrelaterade metaforer då dessa har lexikaliserats och refererar till något gemensamt och allmänt känt inom en kultur, vilket sällan motsvaras lexikalt i andra språk. En översättare måste därför i dessa fall oftast bestämma sig för om innehåll eller stil är viktigast, i de fall båda inte kan prioriteras. Med dessa förutsättningar uppstår frågan om en översättning av metaforer kan bli ekvivalent och om författarens stil är möjlig att bevara. Syftet med den här undersökningen var således att studera en översättares val av strategi och att analysera översättningens ekvivalens och eventuella påverkan på stilen i KT.

En översättare måste alltså ta ställning till hur den aktuella metaforen bör behandlas, om den ska utslutas eller behållas, och i det senare fallet vilken översättningsstrategi som bör användas. I den valda KT förefaller användningen av metaforerna vara ett medvetet val av författaren vilket främst avser att skapa en lättsam och underhållande ton för att locka målgruppen. Detta bör översättaren ha i åtanke. Dock måste man se till den praktiska effekten av samma antal metaforer i en svensk text då en flitig användning av metaforer kan skapa en något onaturlig svenska. Detta kan således åstadkomma motsatt effekt på den tilltänkte läsaren. Ett flitigt användande av metaforer i en KT kan därför behöva minskas vid en svensk översättning. Rikligt med metaforer fungerar på engelska men inte lika bra på svenska. Översättaren bör alltså även ha detta i åtanke vid val av strategi. Ett argument för att behålla metaforer i översättningen är dock att författarens personlighet och röst bevaras och att metaforerna skapar en viss stil, som är avsedd att eventuellt locka och bevara läsarnas intresse. Man bör därför ha författarens attityd i åtanke, t.ex. hans avsikter med en flitig användning av metaforer.

Vad bör då översättaren fokusera på i den här studiens exempel – innehåll eller stil? Den här studien pekar på vikten av att bevara mycket av stilen i den valda KT då den förefaller vara ett medvetet medel för att locka tilltänkt målgrupp – unga, trendkänsliga, moderna människor. I den här studien bedöms att innehållet i flera av metaforerna har en se-

kundär betydelse, eftersom författaren framför allt ger intryck av att vilja framhäva texten som humoristisk, trendig och ledig. Hur viktiga metaforerna är för att spegla författarens stil i MT måste dock vägas mot svenskans känslighet för en riklig användning av metaforer. Översättaren får här göra en svår avvägning där stil väger tungt men där språkets känslighet för metaforer måste beaktas för ett pragmatiskt och ekvivalent resultat. Annars riskerar MT att inte återge författarens avsikter och i stället skapa en onaturlig och ibland svårtydd mening som irriterar i stället för lockar läsaren.

Vad gäller de valda metaforerna i denna studie förefaller översättaren ha strävat efter att använda sig av översättningsstrategi 2, att ersätta KT-bilden med en etablerad MS-bild i de fall det har varit möjligt. I sex av de elva exemplen användes denna strategi, och flertalet har bedömts som ekvivalenta, då översättaren lyckats uppnå en naturlighet i språket liksom en lättsam och likartad ton som även återfinns i KT. Stilen tycks ha varit svårare att behålla, då hälften av exemplen bedöms ha en avvikande stil.

I de fall översättaren även lyckats bevara stilen hör metaforerna hemma inom samma ämnesområde, något som Newmark hävdar sannolikt ger större ekvivalens. I övriga exempel där översättaren inte använt översättningsstrategi 2 har också resultatet vad gäller ekvivalens och bevarande av stil varit mer negativt. Detta kan bero på att valet av normaliserande uttryck och uteslutande av metaforer i dessa fall gett en allt för stor avvikelse från stilen i ett sammanhang där humor och expressivitet varit de dominerande inslagen. Generellt sett förefaller dock översättaren ha strävat efter att bevara metaforerna till varje pris. Många gånger har det gett ett ekvivalent resultat med hänsyn till svenska språket och KT:s syfte att locka läsare genom en trendig och lättsam stil. Andra gånger har dock översättningen varit mindre lyckad, då metaforen i fråga tagit fokus från innehållet och flytet i texten eller helt enkelt riskerar skapa en annan bild och känsla hos läsaren.

Om dessa resultat gäller den aktuella KT i sin helhet är svårt att avgöra, då varenda metafor skulle behövt granskas. Genom att jag har studerat metaforerna separerade från texten som en helhet har jag dessutom endast kunna se om översättningen är ekvivalent som en lösryckt metafor eller normaliserad mening. Jag har därför inte heller kunnat avgöra om fler metaforer skulle behövt normaliseras. Den rikliga användningen av metaforer i KT skulle kunna skapa ett ansträngt språk i MT om samtliga av dem skulle överföras, vilket kan minska den avsedda effekten och syftet med författarens stil.

Referenser

Material

- Andritsos, Georgios 2007. *A little more than just drinks and cocktails*.
U.o.: Essential Bartending.
- Andritsos, Georgios 2012. *Mycket mer än bara cocktails & smoothies*.
Svensk översättning: Katarina Nordli. Göteborg: Tukan förlag.

Litteratur

- Hatim, Basil & Munday, Jeremy 2004. *Translation. An advanced resource book*. Abingdon: Routledge.
- Ingo, Rune 2007. *Konsten att översätta. Översättandets praktik och didaktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Newmark, Peter 1981. *Approaches to translation*. Oxford etc.: Pergamon Press.
- Newmark, Peter 2001 [1988]. *A textbook of translation*. Harlow: Pearson Education.
- Nida, Eugene 2004 [2000]. Principles of correspondence. I: Venuti, Lawrence (ed.), *The translation studies reader*. 2nd ed. New York & Abingdon: Routledge.
- Nord, Christiane 1991. *Text analysis in translation*. Amsterdam & Atlanta, GA: Rodopi.
- Stålhammar, Mall 1997. *Metaforernas mönster i fackspråk och allmän-språk*. Stockholm: Carlsson.

Internet

- Cambridge Dictionaries Online, <<http://dictionary.cambridge.org>>.
- Norstedts engelska ordbok, <www.ord.se>.
- Oxford Dictionaries, <www.oxforddictionaries.com>.
- The Phrase Finder, <www.phrases.org.uk>. Sökord: *set one's teeth on edge*. Hämtat 2013-07-11.
- SAOB = *Ordbok över svenska språket utgiven av Svenska Akademien*, <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob/>>. Sökord: *skåp*. Hämtat 2013-07-02.
- Wiktionary, <en.wiktionary.org>. Sökord: *keep one's head on one's shoulders*. Hämtat 2013-07-02.